

CUNOAȘTEREA ANTROPOLOGICĂ ÎN RAPORT CU TEORII ȘI PRACTICI ALE DEZVOLTĂRII

Vera ERHAN

Universitatea de Stat din Moldova

Relația ambivalentă dintre antropologie și dezvoltare își are originile în cadrul proiectelor administrative coloniale de guvernare și limitrofe cu acestea, în proiectele de îmbunătățire a vieții sociale, ceea ce a determinat apariția, imediat primului război mondial, a unei subdiscipline antropologice, și anume – *antropologia aplicată*. Mulți dintre autorii consacrați domeniului descriu relația dintre antropologie și dezvoltare. Chiar și cu acceptarea antropologilor în echipele marilor agenții ale dezvoltării, mulți autori încă descriu relația „neliniștită”, „dificilă” dintre câmpul antropologic și cel al dezvoltării, cel din urmă considerat de către James Ferguson, „diavolul geamăn” al primului. Anume aceste dispute, conform lui Doughty, devin caracteristici integrale ale relației. Dincolo de aportul pe care îl poate avea antropologia în succesul politicilor dezvoltării, reprezentanții ai acestei paradigme critică însuși statutul ontologic al dezvoltării, considerată timp de decenii ca descriptor adevărat al realității, un limbaj neutru care poate fi utilizat în și pentru diferite contexte politice. Dezvoltarea (socială, internațională), care servește unor scopuri specifice politice, nu este atât de mult preocupată de specificul local, cât de (doar) producerea unor modele care pot fi aplicate în mai multe situații; pentru antropologie specific este descoperirea diferențelor și adaptarea politicilor după acest sens. De cele mai multe ori, în contextul internațional politic și financiar, transferurile dintre guverne nu țin cont de specificul cultural, de analizele comunităților beneficiare. Utilizând munca de teren, antropologul poate face o analiză clară a diverselor comportamente, societăți, oferind observații importante întru realizarea cu succes a proiectelor de dezvoltare.

Cuvinte-cheie: dezvoltare socială, modernizare, colonialism, postcolonialism.

ANTHROPOLOGICAL KNOWLEDGE IN RELATION TO THEORIES AND PRACTICES OF DEVELOPMENT

Relationship between the anthropology and development theory has its origins in the colonial projects of governmental administration and its ambiguous sense was enhanced by social developmental projects. Today mostly of author describe anthropology and development theory relationship as one of the most “uneasy”, “difficult” or that who is coming from the anthropological field of work called by James Ferguson as “Devil’s twin”. In this sense according to Doughty, those disputes became part of whole relationship. Besides the fact that anthropology can be important to increase the success of development policies, many representatives of Anthropology of Development criticized ontological path of this field, used for many years as main portrayer of social reality. Development serves almost of time to the specific policy purposes, and is not concerned about local conditions, but is interested into the production of models whih can be applied in many situations. While for Anthropology is important to discern the differencies and adoption of those policies which are compatibile with the local societal character. Using terrain work, anthropologist can make a clearer analysis of different societal communities, behaviours; he will bring a greater observation to the economists, or developers, or to other investigations groups.

Keywords: social development, modernization, colonialism, postcolonialism.

Demersul lucrării se va concentra pe încercarea de a elucida interferențe dintre cunoașterea antropologică și teorii, practici ale dezvoltării de-a lungul istoriei. De asemenea, încercarea de a arăta relația continuă sau discontinuă dintre teoriile elaborate și practica dezvoltării, și anume: dezvoltarea socială prin programele sale tangibile, politicile, strategiile și examinarea holistică a anumitor trăsături specifice acestora. Precum remarca Jean-Pierre Olivier de Sardan, „există un decalaj mare între discursuri și practici: ceea ce se spune despre un proiect de dezvoltare, fie că este vorba de concepție, organizare, formare, modelare, finanțare, sau ceea ce îl justifică are puține în comun cu proiectul în sine așa cum există el în practică, odată ce ajunge în mâinile oamenilor cărora le este destinat” [10, p.4]. Același idee o regăsim și la James Ferguson, care exclamă contrastul relației dintre teoreticienii și practicienii domeniului. Pe de o parte, „teoreticienii care testează ideile dezvoltării înainte de a fi difuzate treptat spre exterior către diverse tipuri de „lume reală” și, pe de altă parte, practicienii dezvoltării care par mult mai probabil să creadă că ideile importante ale dezvoltării tind să fie nimicite în practică și că teoria academică este în mare măsură irelevantă pentru ceea ce fac ei” [6, p.140]. Rolul antropologiei, al acelei socioculturale, poate deveni în acest caz foarte important pentru înlesnirea sau asigurarea succesului implementării proiectelor de dezvoltare. În acest context se va face referire la tendințele dezvoltării sociale din Republica Moldova.

Din toate timpurile, societățile au fost inegal structurate, iar provocările economice, lipsa accesului către cele mai importante resurse, servicii și chiar drepturi determină schimbări esențiale atât de ordin intern, cât și extern. O examinare și înțelegere a acestor schimbări se poate realiza prin intermediul teoriilor și practicilor dezvoltării sociale, dar și a celor antropologice. Raportul dintre dezvoltare și antropologie este unul complex analizat, dezbătut, nerecunoscut uneori, încă de la începuturile evoluției cunoașterii antropologice. Relația ambivalentă dintre antropologie și dezvoltare își are originile în cadrul proiectelor administrative coloniale de guvernare și limitrofe cu acestea și mai apoi în proiectele de îmbunătățire a vieții sociale, ceea ce a determinat apariția, imediat primului război mondial, a antropologiei aplicate. Se susține ideea că statutul epistemologic al antropologiei a fost determinat în raport cu teoriile și practicile dezvoltării sociale.

Conceptul de dezvoltare poate fi considerat unul dintre cele mai criticate și dezbătute concepte ale timpului, dat fiind multitudinea de perspective și dimensiuni din care poate fi abordat, printre care: economicul, socialul, politicul, legalul, structurile instituționale, tehnologia în formele sale variate, mediul, religia, artele și cultura. După Foucault, termenul „dezvoltare” este subiectiv și discursiv construit, iar acordarea semnificațiilor depinde, inclusiv, de substratul colectiv de gândire al societăților, de predilecțiile și pozițiile ideologice-politice.

Deși termenul „dezvoltare”, dar și cel de „subdezvoltare”, au fost inventate după cel de-al doilea război mondial, nefiind percepuți inițial ca „parte a unui nou proiect imperial pentru ‘Lumea a treia’ colonială și postcolonială” [11, p.3], acesta își are originea în perioada Iluminismului. Dezvoltarea se manifesta sub forma unui progres economic, politic, social și cultural datorită revoluției științifice și tehnologice europene, precum și încrederii în rațiunea umană. Tot în această perioadă dihotomia dintre țările „inferioare” și cele „avansate” este înaintată de către agenții raționali ai progresului – europenii, care în acest mod își legitimizau misiunea civilizatoare asupra coloniilor. Aceste aspecte reprezentau unele din ideile antropologiei evoluționiste, astfel după cum vom observa mai jos. Rezultatul misiunii era, mai ales, dezvoltarea economică a țărilor metropole. Începutul secolului XX se caracterizează prin planificarea dezvoltării economice a coloniilor, complementată de responsabilitatea pentru „nivelurile minime de sănătate, educație și nutriție a subiecților coloniali” [8, p.4]. Menționarea acestor fapte este importantă, deoarece în acest mod se poate observa relația graduală dintre fenomenul colonialismului, dezvoltarea epistemologică a antropologiei în raport, mai târziu, cu teoriile dezvoltării.

Sub egida evoluționismului, antropologii Edward Tylor și Lewis Morgan formulează teoria progresului, „dezvoltării” societății, care presupunea urmărirea aceluiși model evolutiv: trecerea treptată de la formele simple de organizare a societății către cele mai complexe. Societatea europeană reprezenta modelul complex de dezvoltare, utilizat de către europeni în scopurile sale ideologice de colonizatoare.

Ideile școlilor difuzioniste antropologice de la sfârșitul secolului XX, după cum remarca și profesorul american J.Ferguson, nu fac referire în mod special la relaționarea ideii de dezvoltare sau progres cu situația coloniilor europene, atenția fiind concentrată pe analiza conceptelor de „asimilare”, „aculturație” și a dezvoltării culturale a personalității.

În anii 1930 – 1940 antropologia demonstrează aplicabilitatea sa prin munca de teren inițiată de către britanicul Bronislaw Malinowski. Tot el pledează pentru rolul antropologului ca consultant de politici pentru administratorii colonialiștilor africani. Antropologia devenea o disciplină consolidată prin accesarea de fonduri publice, instituționalizată, se separă de caracterul doar academic către cel aplicat și paralel are loc și o nouă diviziune a forței de muncă dintre administratori ca „oameni ai puterii” asupra populațiilor colonizate și antropologi ca „oameni-cunoaștințe” despre aceștia [12, p.117]. Părerile despre rolul antropologilor în facilitarea exploatarea colonialiste, inclusiv sub pretextul dezvoltării acestora, sunt împărțite. Totuși, cunoașterea antropologică a înlesnit accesul către înțelegerea localului, particularului, a indigenului, cunoaștințe utilizate de către colonizatori în procesul de dominare. Acest fapt demonstrează caracterul structurat al relației dintre dezvoltarea cunoașterii antropologice și „aventura colonială”, remarca L’ Estoile.

Diacronic, perioada postcolonialistă se caracterizează prin inițierea proiectelor de dezvoltare a țărilor Lumii a treia. Se amplifică rolul organizațiilor și al forțelor internaționale care antrenează în aceste proiecte academicieni, oameni de știință, în vederea cercetării forțelor, mecanismelor proprii proceselor de dezvoltare.

Cele care oferă explicații despre cum are loc dezvoltarea, procesele pe care le implică, schimbările calitative din structura și cadrul unei societăți care o ajută către o mai bună înțelegere a obiectivelor și scopurilor sale, precum menționa Garry Jacobs, sunt teoriile dezvoltării, formulate după cel de-al doilea război mondial.

Înțelegerea ideii de „dezvoltare” este variată și depinde de abordările teoretice specifice școlilor, paradigmelelor de gândire.

Astfel, dezvoltarea poate fi analizată „ca o disciplină tehnică bazată pe ceea ce se pretinde a fi competențele de bază în practica dezvoltării care, recunoscând în același timp importanța procesului, rămâne în esență angajată unei abordări tehnocratice și științifice a analizei sociale ca o condiție prealabilă transformării sociale” (Green, *International Development, Social Analysis... and Anthropology? Applying Anthropology in and to Development*). Rolul teoriilor dezvoltării este și trebuie să explice procesele prin care potențialele, precum pacea, democrația, dinamica socială, aplicațiile tehnologice și motoarele de creștere globală, sunt create și rolul acestora în dezvoltare. „Dezvoltarea trebuie să explice modul în care acestea se combină și interacționează pentru determinarea direcției și vitezei progresului social”, menționa G.Jacobs în unul din articolele sale „*Comprehensive Theory of Social Development*”.

De cele mai multe ori, termenului „dezvoltare” îi este asociată o semnificație economică și primele formulări ale teoriei dezvoltării au fost enunțate de către economiști. Devenit o idee dominantă a secolului XX, prin dezvoltare se înțelegea aspirațiile, necesitățile și schimbările necesare, mai ales ale țărilor în curs de dezvoltare, majoritatea foste colonii. Evident, dezvoltarea nu poate implica doar aspectele economice, aceasta antrenând forțe sociale instituționale, administrative, comportamentale, culturale etc. Ca proces multidimensional cu reorientarea și reorganizarea întregului sistem social și economic, dezvoltarea poate fi înțeleasă făcându-se apel la condițiile și contextul istoric. Astfel, una dintre cele mai cunoscute interpretări oferite termenului de dezvoltare este cel de „proces al schimbării”. A.Thomas se referă la înțelesul dezvoltării ca „proces al schimbării istorice”. Ideea centrală este că dezvoltarea include din perspectivă diacronică o serie de schimbări structurale ce au consecințe de lungă durată. Această paradigmă de interpretare a dezvoltării este numită în literatura de specialitate *teoria modernizării*. Teoria modernizării face parte din perspectiva sistemică de caracterizare a schimbării sociale, alături de alte teorii, precum sunt cele conflictualiste, funcționaliste, ciclice etc. [9, p.17].

Teoria modernizării este specifică perioadei anilor 1950-1960, fiind dezvoltată de către sociologi, economiști, cercetători americani, unii angajați de către guvernul american în procesele de expertizare a situației economice regionale. În cadrul acestei paradigme, dezvoltarea era abordată făcându-se referire la situația țărilor Lumii a treia, cu descrierea unor pași de modernizare a acesteia conform modelelor europene și americane. De asemenea, dezvoltarea se invoca drept o schimbare socială planificată și reprezenta ideea intervenției externe asupra unui grup social. Intervenția era necesară și văzută ca eforturi de reducere a sărăciei „după Bretton Woods Conference” din 1944, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial și, mai ales, după adresa de inaugurare a lui Harry Truman din 1949, care a propus utilizarea expertizelor științifice și tehnologice americane în vederea stimulării creșterii economice și dezvoltării standardelor de viață în „arealele subdezvoltate” [4, p.6].

După cum remarca și Ferguson, „schimbarea socială progresivă” era înțeleasă drept „dezvoltare socială”, iar ideile evoluționiste antropologice formulate la sfârșitul secolului al XIX-lea erau apropiate teoriei modernizării. La fel, se poate de menționat factura evoluționistă de interpretare a progresului social de către sociologul Em.Durkheim. Progresul presupunea creșterea complexă la nivel economic, social și politic a societăților în procesul lor de tranziție de la structuri tradiționale către cele moderne.

Cel mai cunoscut reprezentat al teoriei modernizării este economistul și istoricul W.W. Rostow, care a formulat teoria lineară sau a stagiilor dezvoltării sociale. Conform autorului, dezvoltarea are un șir de trăsături economice specifice unor perioade istorice, economice și sociale, caracteristice tuturor societăților umane. Progresul tehnologic și investițiile financiare externe dețin rolul dominant în procesul de modernizare, adică dezvoltare. În cadrul a cinci categorii de trăsături economice ale societăților umane pot fi încadrate:

- societatea tradițională;
- apariția precondițiilor desprinderii;
- desprinderea (decolarea);
- drumul spre maturitate;
- societatea de consum.

Teoria lui Rostow a avut o influență considerabilă asupra politicilor de dezvoltare atât în formularea programelor de ajutor, cât și în conceperea strategiilor de dezvoltare pentru anumite regiuni ale lumii, inițiate mai ales de către statul american în politica sa de extindere globală. Se acredita astfel ideea că o „doză masivă

de ajutor și de capitaluri străine administrată țărilor mai puțin dezvoltate pregătite de decolare ar fi permis statelor beneficiare să atingă un stadiu în care ajutorul extern nu ar mai fi fost necesar”. Parte a acestor idei rămân valide și astăzi, ca priorități ale unor agenții internaționale, precum Fondul Internațional Monetar și Banca Mondială. Republica Moldova este și ea membră a Fondului Internațional Monetar din anul 1992, iar de atunci Moldova a semnat mai multe acorduri pentru susținerea programelor de ajustare economică ale autorităților. Conform datelor FMI, suma totală a creditelor neachitate acordate Republicii Moldova a constituit 379,6 milioane DST (cca 587 milioane dolari SUA) la finele lunii martie 2014.¹

Aplicând Republicii Moldova interpretarea creșterii economice a lui Rostow, deducem că aceasta se situează la începutul celui de-al treilea stadiu de dezvoltare, cel al „decolării” sau desprinderii. În „Strategia Națională de dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei, Moldova 2020” este indicat că economia Republicii Moldova se bazează pe fluxul de remitențe și consumul generat de acestea, ceea ce expun economia Republicii Moldova la un șir întreg de vulnerabilități. Unul dintre scopurile strategice de dezvoltare a țării presupune dezvoltarea „unui model dinamic, bazat pe atragerea de investiții, precum și pe dezvoltarea industriilor exportatoare de bunuri și servicii”. Acestea de fapt sunt deja condițiile existente în „decolarea” economiei formulată de Rostow, iar pentru Republica Moldova încă un deziderat. Totuși, conform aceluiași document de politici, economia Republicii Moldova a înregistrat o creștere în anii 2000-2010, atribuită majorării capitalului, a stocului productiv de capital fix. Acesta s-a majorat, în medie, cu 8,2% anual, ceea ce reprezintă un ritm destul de înalt, dar care s-a dovedit a fi insuficient. În al doilea rând, creșterea PIB a fost condiționată și de creșterea productivității muncii și a capitalului (4,7%): „Trecerea activității economice din sfera producției agricole, caracterizată printr-o productivitate joasă, în sfera industriei și a serviciilor, unde productivitatea este mai înaltă, explică această performanță relativă”. Dar, dezvoltarea necesită investiții financiare majore, iar pentru a facilita creșterea în statele în curs de dezvoltare, printre care și Moldova, trebuie create o serie de premise, precum atingerea economică a stadiului, aici analizat – cel al „decolării”. După cum remarca și cercetătorul român A.Dan, „cheia dezvoltării o constituie mobilizarea economiilor pe baza profiturilor anterioare, pentru a genera noi investiții ce vor declanșa o autogenerare a creșterii economice și nou ciclul dezvoltării”. În contextul actual al paradigmei economice existente în Republica Moldova, „în lipsa unui efort susținut de schimbare a paradigmei de dezvoltare, potențialul de creștere pentru următorii 10 ani se limitează la cel mult 4,5-5% anual. Chiar și acest scenariu de dezvoltare destul de moderat se bazează pe presupuneri rigide că exodul forței de muncă va fi stopat, iar remitențele vor rămâne cel puțin la nivelul actual, fapt absolut negarantat”, se stipulează în Strategie.

Un rol important în această etapă îl are educația prin dezvoltarea sa instituțională. În aceeași Strategie, problema educației, de rând cu altele trei (drumurile, accesul la finanțe și mediul de afaceri), reprezintă ținte strategice reflectate în obiective, și anume: „racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie”. Deși ca document de politici Strategia de dezvoltare întrunește și reflectă situația economică a țării, practica de dezvoltare s-ar putea să nu înregistreze rezultatele scontate stipulate în document. Unul dintre cele mai mari obstacole în acest sens constă în conștientizarea „schimbării paradigmei de dezvoltare” de către societatea însăși și a consolidării eforturilor de colaborare a autorităților publice centrale cu cele locale și cu societatea civilă. Nu de puține ori ceea ce este reflectat în strategiile de dezvoltare rămân a fi aspecte neînțelese de către populație, dat fiind comunicarea deficitară dintre părți, neinclusiunea sau inclusiunea parțială a acestora în consultarea publică a strategiilor și, caracteristic, mai ales, Republicii Moldova, slaba educație a necesității de implicare participativ - activă a societății în întreg procesul de dezvoltare socială.

Revenind la modelul Rostow prezentat, menționăm că acesta de-a lungul timpului a înregistrat multiple critici, dar, totodată, a reprezentat un salt de pornire pentru dezvoltarea antropologiei aplicate și includerea antropologilor atât ca teoreticieni, cât și ca practicieni în proiectele de dezvoltare de după anii 1960. Chiar dacă preocupările antropologilor din perioada anilor 1950-1960 s-au caracterizat prin dezvoltarea unui cadru teoretic privind particularitățile societăților indigene și legat, mai puțin, de subiectul dezvoltării, acesta totuși a avut contribuții deosebite în diseminarea cunoștințelor societăților numite exotice. Vorbim în acest caz de cercetările Institutului Rhodes – Livingstone² sub egida britanicului M.Gluckman, care a evidențiat natura

¹ A se vedea: <http://www.imf.md/imfmoldrom.html>. Accesat 24.04.2014

² Fondat în anul 1937, Rhodes-Livingstone Institute a fost primul care a inițiat studii calitative locale ale populațiilor africane, considerat ca având un rol important în cauza independenței africane.

controversată a colonialismului și a descris contextul cultural african influențat și forțat de un sistem economic, social și politic străin.

O altă categorie de teorie ce necesită atenția noastră este cea a dependenței specifică anilor '60-'80, formulată ca reacție la teoria modernizării. Incapacitatea explicării în cadrul teoriei modernizării a diferențelor de dezvoltare dintre țările avansate și cele subdezvoltate este abordată în cadrul teoriei dependenței, prin care se demonstra dependența fostelor colonii de țările metropole și, respectiv, relația inegală dintre Nord și Sud, Centru și Periferie. Unul dintre reprezentanții de bază al acestei teorii este latino-americanul A.G. Frank. „Explicația sa a relațiilor de dependență este centrată pe raportul de exploatare dintre țările bogate și cele sărace, în care țările sărace reprezintă surse de materii prime pentru cei bogați și, de asemenea, ca piețe pentru bunurile fabricate de către centru” [3, p.28]. Autorul arăta că relația de exploatare economică, financiară a țărilor fostelor colonii de către metropole avea ca rezultat „dezvoltarea subdezvoltării”. Astfel, dezvoltarea era analizată ca „discursul dominant al modernității vestice” [13, p.11]. Unul dintre cei mai importanți critici ai proceselor de dezvoltare planificate în perioada sus-menționată de către puterile europene este Arturo Escobar, cunoscut și prin susținerea implicării antropologiei în implementarea proiectelor de dezvoltare. Teza centrală subliniată de Escobar în una din lucrările sale de referință – „Encountering development: The making and Unmaking of the Third World” – este că nu există niciun model liniar sau universal al dezvoltării economice și sociale care poate fi obiectiv aplicat diverselor culturi locale ale societăților „eronat” grupate sub poziția „Lumii a 3-a”. Escobar argumentează că constructul „Lumea a 3-a” este o invenție etnocentrică a „postrăzboiului II mondial” și că dezvoltarea este un „regim de reprezentări” conceput, la fel de greșit, dintr-un ansamblu conflictual de ideologii, interese parțiale și încercările Vestului de a-și impune puterea asupra populațiilor nonvestice.

Atenție construcțiilor etnocentriste ale vesticilor, inclusiv celor ale dezvoltării, este acordată și de către autorii americani Sumner și Tribe în lucrarea „International Development Studies: Theories and Methods in Research and Practice”. Aceștia analizează „dezvoltarea” ca „discurs” dominant al modernității vestice. Aceasta „este bazată pe ideea că dezvoltarea se conține din „eșuate” schimbări, dar și din rezultate „eșuate” prin impunerea noțiunilor etnocentrice vestice ale dezvoltării asupra Lumii a treia” [13, p.14-15]. Conform autorilor, acest punct de vedere mai este numit postmodernist, postcolonialist și poststructuralist. Un punct de vedere comun îl găsim și la David Lewis, dansul făcând referire la caracteristicile postdezvoltării. După Lewis, „era postdezvoltării” (anii 1990) se caracterizează prin eforturile academice și nu doar de „regândire a ipotezelor și scopurilor dezvoltării”. Ca și alți autori analizați în această paradigmă de critică a teoriilor dezvoltării, Lewis denunță „impunerea homogenității vestice a valorilor, puterii idealizate științifice – raționale și crearea unor nemaivăzute niveluri de distrugere a mediului”, iar cunoscutul teoretician Antonio Gramsci în lucrarea „Selections from the Prison Notebooks” utilizează conceptul de hegemonitate pentru a descrie, în general, influența vestică în comunitatea globală. Tipul de dominare europeană continuă și până astăzi, schimbate fiind mecanismele prin care se induce dependența, fie ea de tip politic, economic și/sau chiar sociocultural.

O altă critică inclusă în teoria dependenței a fost cea a procesului prin care corporațiile și agențiile internaționale se angajau în asigurarea dezvoltării țărilor slab dezvoltate. Conform lui A.G. Frank, investițiile financiare în infrastructura și producția țărilor sărace erau de fapt orientate nevoilor țărilor bogate, făcând imposibilă crearea unui echilibru al creșterii economice, precum și oferirea condițiilor dezvoltării periferiei. Totodată, profitul de pe urma comerțului și a producției circula mai mult în capitalul internațional decât în cel al populației locale. În contextul dezbaterilor academice, al „eșuării” politicilor de dezvoltare, Banca Mondială și alte structuri internaționale sesiza necesitatea schimbării opticii acestor politici prin includerea în echipele de proiectare nu doar a specialiștilor de factură economisă.

Începând cu anii 1970-1990, potrivit sociologului și antropologului român Cernea Mihail, antropologii erau incluși în programele de dezvoltare internațională, inclusiv ale Băncii Mondiale, dar funcțiile lor nu erau antropologice în sensul clasic al disciplinei, ci acelea de manager, administratori și funcționari publici ai programelor de dezvoltare [5, p.117]. De fapt, cercetătorul român către anii '80 a revoluționat gândirea și proiectele Băncii Mondiale, evidențiind ineficacitatea programelor de dezvoltare axate doar pe aspectele economice și financiare, în defavoarea celor sociale și culturale.³ Astfel, dezvoltarea, care, după Escobar, este un limbaj neutru și poate fi utilizat în și pentru diferite contexte politice, nu este atât de mult preocupată de specificul local, ci mai mult de (doar) producerea unor modele care pot fi aplicate în mai multe situații. Pentru

³ Lucrare de referință - *Putting People first: Sociological Variables in Rural Development*, 1985.

antropologie specific este descoperirea diferențelor și adaptarea politicilor după acestea.⁴ De cele mai multe ori, remarcă și cercetătoarea americană Maia Green în lucrarea „Doing development and writing culture: exploring knowledge practices in international development and anthropology”, în contextul internațional politic și financiar, transferurile dintre guverne nu țin cont de specificul cultural, de analizele acestora, ale comunităților beneficiare. Demersurile antropologilor vizavi de practicile dezvoltării sunt insuficient prezentate aici, dat fiind complexitatea ideilor și spațiului relativ mic al acestei lucrări.

Chiar și cu acceptarea antropologilor în echipele marilor agenții ale dezvoltării, mulți autori încă descriu relația „neliniștită” (Lewis D.), „dificilă” (Moose D.) dintre câmpul antropologic și cel al dezvoltării, cel din urmă considerat de către J. Ferguson „diavolul geamăn” al primului. Anume aceste dispute, conform lui Doughty, devin „caracteristici integrale ale relației”.

Teoriile și cadrele de interpretare a dezvoltării nu se reduc la cele prezentate mai sus. Astăzi demersuri noi antropologice sunt elaborate ca urmare a reacțiilor politicilor de neocolonialism existente peste tot în lume. Sub pretextul dezvoltării sunt inițiate noi forme de dominare și exploatare economică, iar relațiile comerciale și de marketing servesc intereselor neocolonialiste globale. Aceste aspecte sunt analizate în cadrul antropologiei prin intermediul paradigmei postmoderniste, care critică caracterul omogenizat, holistic, „sensul totalizator și presupus finit al culturilor”, așa cum sunt ele abordate în cadrul dezvoltării. Iar interesul pentru local, particular încă predomină în discursul antropologic, asta fiind, după cum s-a subliniat, și o necesitate impetuoasă procesului de elaborare a strategiilor, politicilor de dezvoltare.

Bibliografie:

1. ARCE, A., LONG, N. *Anthropology, Development and Modernities: Exploring Discourse, Counter-Tendencies and Violence*. Routledge, Psychology Press, 2003.
2. CORBRIDGE, S. *Development: Challenges for development*. London, Routledge, 2000.
3. EADES, J.S. Anthropology, political economy and world-system theory. In: *A handbook of economic anthropology*, edited by James G. Carrier. USA: Edward Elgar Publishing Limited, 2005, p.26-41.
4. EDELMAN, M., HAUGERUD, A. *Anthropology of Development and Globalization. From Classical Political Economy to Contemporary*. USA: Blackwell Publishing, 2005.
5. Green, M. International development, Social Analysis,..and anthropology? In: *Applications of Anthropology. Professional Anthropology in the Twenty-first century*, edited by Pink Sarah. Berghahn Books, p.110-130.
6. GUPTA, A., FERGUSON, J. Discipline and Practice: „The field as Site”. Method, and Location in Anthropology. In: *Anthropological Locations. Boundaries and Grounds of a field Science*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California press, 1997.
7. GARRY, J., ASOKAN, N. *Comprehensive Theory of Social Development*. International Center for Peace and Development. USA: Stonehouse Drive, 1997.
8. LEWIS, D. *Anthropology and development: the uneasy relationship*. London: LSE Research Online, 2005. Accessed april 24, 2014 <http://eprints.lse.ac.uk/253/>
9. MORARIU, C.N., IGNAT, M.D. Conexiuni teoretice socioeconomice: Teoriile schimbării sociale. În: *Revista de Economie Socială*. București: Hamangiu, 2011, p.3-49.
10. Olivier de Sardan Jean-Pierre. *Anthropology and Development: Understanding Contemporary Social Change*. London&New York, Zed Books, 2006.
11. PEET, R., HARTWICK, E. *Theories of Development, Second Edition: Contentions, Arguments, Alternatives*. USA: Guilford Press, 2009.
12. PINK, S. *Applications of Anthropology. Professional Anthropology in the Twenty-first century*. Berghahn Books, 2006.
13. SUMNER, A., MICHAEL, A. *Tribe International Development Studies: Theories and Methods in Research and Practice*. London: SAGE, 2008.
14. THOMAS, A. *The Study of Development*. Paper prepared for DSA Annual Conference, 6 November. London, Church House, 2004.
15. VENKATESAN, S., YARROW, T. *Differentiating Development: Beyond an Anthropology of Critique*. USA: Berghahn Books, 2012.
16. ZAMFIR, C., STĂNESCU, S. *Enciclopedia dezvoltării sociale*. Iași: Polirom, 2007.

Prezentat la 03.05.2014

⁴ A se vedea: Gupta&Ferguson. *Discipline and Practice: „The field as Site”, Method, and Location in Anthropology*, 1996.